

NOVI ARHEOLOŠKI LOKALITETI S METALURŠKOM DJELATNOŠĆU NA PROSTORU PODRAVINE

NEW ARCHEOLOGICAL LOCALITIES WITH SMELTING ECONOMY IN PODRAVINA REGION

Ivan VALENT

Muzej grada Koprivnice
Trg dr. L. Brozovića 1, 48 000 Koprivnica
ivalent@muzej-koprivnica.hr

Siniša KRZMAR

Institut za arheologiju
Ljudevita Gaja 32, 10 000 Zagreb
sinisa.krzmar@iarh.hr

Tatjana TKALČEC

Institut za arheologiju
Ljudevita Gaja 32, 10 000 Zagreb
ttkalcec@iarh.hr

Primljeno / Received: 3. 5. 2019.

Prihvaćeno / Accepted: 31. 5. 2018.

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC: [903.4:669] (497.525)

[904:669] (497.525)“652/653”

81'373.212:[903+904] (497.525)

SAŽETAK

Tijekom prvih dviju godina rada na istraživačkom projektu Hrvatske zaklade za znanost TransFER (IP-06-2016-5047), »Proizvodnja željeza uz rijeku Dravu u antici i srednjem vijeku: stvaranje i transfer znanja, tehnologija i roba« koji se, pod vodstvom dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan iz Instituta za arheologiju, provodi na prostoru Podravine, u nekoliko su navrata provedeni sustavni terenski pregledi (rekognosciranja) u svrhu definiranja arheoloških lokaliteta s tragovima metalurške djelatnosti. U radu se prikazuju rezultati terenskih pregleda više položaja, a dio kojih je odabran na temelju toponomastičkih kartografskih podataka te zračnih snimaka. Tijekom navedenih pregleda definirani su brojni novi arheološki lokaliteti iz razdoblja prapovijesti, antike i srednjeg vijeka. Na nekoliko ustanovljenih lokaliteta zabilježeni su i tragovi obrade željezne rude. S obzirom na rezultate terenskih pregleda u radu se raspravlja i o primjenjivosti metoda korištenih prilikom pregleda u odnosu na tip istraživanih lokaliteta.

Ključne riječi: terenski pregledi, arheološki lokaliteti, toponimija, zračne snimke, metalurgija, pretpovijest, antika, srednji vijek

Key words: field inspections, archeological localities, toponymy, air footage, smelting economy, prehistory, Antique, Middle Ages

UVOD

U sklopu prikupljanja podataka vezanih uz topografiju arheoloških lokaliteta s prisutnim tragovima metalurške djelatnosti na prostoru Podravine tijekom 2017. i 2018. godine poduzeti su sustavni terenski pregledi i reambulacije terena. Ti su pregledi provedeni u sklopu istraživačkog projekta Hrvatske zaklade za znanost TransFER (IP-06-2016-5047), »Proizvodnja željeza uz rijeku Dravu u antici i srednjem vijeku: stvaranje i transfer znanja, tehnologija i roba« koji se, pod vodstvom dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan, provodi u Institutu za arheologiju. Terenski pregledi su tijekom 2017. godine provedeni u tri djela,

od kojih je svaki imao različitu polazišnu točku, tj. različit metodološki pristup odabira prostora za preglede. Uz preglede obavljene tijekom 2017. godine, u 2018. godini provedena je i druga faza sustavnih terenskih pregleda kao dio redovne djelatnosti Muzeja grada Koprivnice.

Terenski pregled odabranih širih zona i trasa te reambulacija dosad poznatih arheoloških lokaliteta s tragovima metalurške djelatnosti proveden je tijekom 2017. godine.¹ Drugoj fazi terenskih pregleda prethodio je pregled digitalnih kartografskih izvora čiji je cilj bio pronalazak indikativnih toponima na prostoru dravske nizine radi prepoznavanja potencijalnih arheoloških lokaliteta koji se mogu vezati uz proizvodnju ili obradu željeza,² dok je trećoj fazi prethodio pregled zračnih snimaka iz mrežno dostupnih izvora (Geoportal, ARKOD preglednik, GoogleEarth, Informacijski sustav prostornog uređenja sa snimkom iz 1968. godine³) na temelju kojih su izabrane određene lokacije za obilazak.⁴ Budući da su rezultati prve faze terenskih pregleda provedenih tijekom 2017. godine već objavljeni⁵ u radu se prikazuju rezultati obilaska terena obavljani na temelju toponomastičkih podataka i zračnih snimaka, koji su dosad bili tek preliminarno obrađeni,⁶ te rezultati terenskih pregleda provedenih tijekom 2018. godine.

TERENSKI PREGLEDI PROVEDENI NA TEMELJU ZRAČNIH SNIMAKA

Daljinska interpretacija zračnih snimaka izvanredan je izvor podataka za prepoznavanje potencijalnih arheoloških lokaliteta u prostoru te za sagledavanje odnosa naselja i komunikacija spram prirodnih datosti krajolika. Međutim, unutar projekta *TransFER* željeli smo provjeriti primijenjenost ove metode u specifičnom segmentu arheologije – da li se, i uolikoj mjeri, aktivnosti predindustrijske obrade željeza, očuvane tek u arheološkim slojevima, pozitivno manifestiraju na zračnim snimcima površina tala, te postoje li jasni pokazatelji koji će na zračnim snimkama ukazati na talioničku djelatnost, za razliku od općih pokazatelja tragova naseljenosti nekog područja. U tu svrhu kao model je uzeto područje arheološkog nalazišta Velike Hlebine, na kojem su provedena arheološka istraživanja u kojima je otkrivena talionička djelatnost.⁷ Tijekom ljeta i jeseni 2017. godine (1. lipnja – 15. studenoga) pregledane su brojne zračne fotografije širokog područja Podravine iz mrežno dostupnih izvora (Geoportal, ARKOD preglednik, GoogleEarth s različitim datumima snimaka, Informacijski sustav prostornog uređenja - <https://ispu.mgipu.hr/> sa snimkom iz 1968. godine). Na više lokacija prepoznati su tragovi koji ukazuju na arheološku naseljenost, međutim, sa ciljem provjere primijenjenosti ove metode u prepoznavanju talioničke djelatnosti, odlučeno je izabrati lokacije, tj. područja što sličnijih prirodnih i geografskih obilježja samom lokalitetu-modelu, a na kojima su na zračnim snimkama prepoznate slične indikativne manifestacije ispodpovršinskih pojava kao na zračnim snimcima samog lokaliteta-modela Velikih Hlebina. Takav je slučaj prepoznat na oko 5 km Hlebinama južnijem području oko sela Delovi i Jeduševac. U obzir su uzete i još neke južnije položaje (do 10 km udaljenosti od Hlebina), a to su položaji oko sela Vlajslav, Srdinac i Plavšinac. Posljednja tri područja izabrana su kao dodatno širenje

¹ VALENT, IVAN. Izvješće o provedenim rekognosciranjima i reambulaciji arheoloških lokaliteta s metalurškim značajkama na prostoru Podravine, Koprivnica, 22. veljače 2018. (dostupno na: http://transfer.iarh.hr/images/Valent%20Ivan_Izvije%C5%A1%C4%87e_1-426.pdf, 20. 3. 2019.).

² KRZNAR, Siniša. Izvješće o pregledu kartografskih izvora te rekognosciranju indikativnih toponima na prostoru Podravine, Zagreb, siječanj 2018., 2.

³ Dostupno na: <https://ispu.mgipu.hr/>

⁴ TKALČEC, Tatjana. Izvješće o pregledu zračnih snimaka i rekognosciranju izabranih položaja na prostoru koprivničke Podravine, Zagreb, prosinac 2017. (dostupno na: <http://transfer.iarh.hr/images/Izvije%C5%A1%C4%87e%20Zracne%20Podravina.pdf>, 20. 3. 2019.).

⁵ VALENT, IVAN. Rekognosciranje Muzeja grada Koprivnice u 2017. godini, *Podravski zbornik* 44, 2018, 77-98.

⁶ VALENT, Ivan, KRZNAR, Siniša, TKALČEC, Tatjana, SEKELJ IVANČAN, Tajana. Terenski pregled koprivničke i đurđevačke Podravine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIV No. 1, 2018, 142-147.

⁷ SEKELJ IVANČAN, Tajana, VALENT, Ivan. Ostaci talioničke radionice na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine, *Anali Instituta za arheologiju*, Vol. XIII, 2017, 73–76; SEKELJ IVANČAN, Tajana. Nastavak istraživanja talioničke radionice i naselja na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine, *Annales Instituti Archaeologici* XIV, 2018, 65-71.

baze terenskih pregleda područja na već uzdignutom povišenom terenu na jugu podravske nizine i spoju sa sjevernim bilogorskim obroncima.⁸

Jeduševac – Stari Jeduševci 1

Lokalitet je smješten na glavici te južnim i zapadnim padinama istaknutijeg brijega u južnom porječju vodotoka Brzave. Nalazi se oko 500 m zapadno od prvih kuća zapadnog odvojka sela Delovi. Okolni prostor je većinom ravničarski s mjestimice istaknutijim uzvišenjima. Izrazitije uzdignuto područje n. v. 127,6 m središte je arheološkog nalazišta koje se svakako širi od tog područja zapadnije i južnije (Karta 1:1).

Na najvišem dijelu brežuljka pronađeni su ostatci arheoloških objekata, odnosno 4 mrlje tamnije zemlje s površinskim nalazima keramike označene kao Jama 1 – 4. Zapuna Jame 1 osim tamnije, gotovo crne zemlje sadrži i crveno zapečenu zemlju. Na njejoj površini pronađeno je 6 ulomaka keramike; 4 ulomka tijela posude tamno sive/crne boje stjenke te sivog presjeka i 2 ulomka uvučenog ruba posude čije su stjenke i presjek smeđe, odnosno sive boje. Na temelju svojih karakteristika ovi ulomci, a time i jama, mogu se datirati u starije željezno doba, odnosno HaC1 period. Nekih 30 m prema jugu zamijećena je Jama 2, tamnije sive boje. S njene površine prikupljena su 4 ulomka keramike (1 izvučeni rub i 3 ulomaka trbuha) narančasto-smeđe boje stjenke i sivog presjeka, koji se mogu datirati u kasno brončano doba. Oko 11 m jugozapadno od Jame 2 zamijećena je Jama 3, u kojoj je pronađen 1 ulomak tijela lonca kojem je vanjska stjenke narančaste, a presjek i unutrašnja stjenka sive boje te 1 ulomak keramičke kugle. Oba ulomka se mogu datirati u razvijeni ili početak kasnoga srednjega vijeka. Nadalje, 14 m južno do Jame 3 zamijećena je mrlja Jame 4. U njoj je pronađeno 8 ulomaka keramike. Od toga 6 ulomaka tijela lonaca i 2 ulomka dna. Vanjska stjenka posude je smeđe, a unutarnja stjenka i presjek su tamnije sive boje. Na ulomcima je prisutan ukras i to: nizovi jednostavnih vodoravnih crta – 3 ulomka; nizovi kotačića – 1 ulomak; nizovi sudarajućih jednostrukih valovnica – 2 ulomka. Na većem ulomku dna očuvan je i blago ispupčeni križ. Svi pronađeni ulomci mogu se datirati u razvijeni / kasni srednji vijek, odnosno 13. / 14. stoljeće. Oko 1,3 m južnije od Jame 4 nalazila se još jedna manja mrlja - Jama 5 u slučaju koje je možda riječ o jednome oranjem razvučenome objektu. Na površini Jame 5 nije bilo nalaza.

Osim opisanih jama na svim oranama površinama lokaliteta pronađeni su ulomci keramike iz različitih arheoloških razdoblja. Najveći broj ulomaka pripada prapovijesnim razdobljima: 45 ulomaka keramičkih posuda čije su stjenke narančaste, svijetlo ili tamno sive ili svijetlo smeđe boje dok im je presjek najčešće sivi ili svijetlo smeđi ne mogu se pobliže datirati u određeni prapovijesni period. Nadalje, 2 ulomka tankih stjenki te tamno sive boje stjenki i presjeka vjerojatno se mogu datirati u srednje brončano doba. Najveći broj ulomaka (86) može se datirati u kasno brončano doba, odnosno dio njih i u prijelazni period prema starijem željeznom dobu. Stjenke tih posuda uglavnom su svjetlo i tamno sive, smeđe te narančaste boje, a presjek je većinom sive boje. Uglavnom se radi o tijelima posuda, no prisutno je i nekoliko rubova. Ulomci svjetlo i tamno sive grafitirane keramike (7 komada) mogu se sigurno datirati u mlađe željezno doba. Veći broj ulomaka pripada periodu mlađega željeznoga doba ili rane antike. Većina te keramike je sive boje stjenki sa sivim presjekom, no prisutna je i keramika narančastih stjenki sa svijetlo sivim presjekom. Ističe se 1 ulomak tijela s metličastim ukrasom, te vodoravno izvučeni rub, oštre ugate profilacije – možda dio kantarosa (?).

Srednjem vijeku pripada manji broj ulomaka. Uglavnom je to grublja keramika smeđe ili sivkaste boje stjenki s primjesama pijeska i sitnih kamenčića. Na lokalitetu su pronađeni i ulomci novovjekovne te recentne keramike. Ti ulomci su uglavnom narančaste boje (stjenke i presjek), a izrađeni su od fino pročišćene gline. Pojedini ulomci keramike premazani su glazurom kao i ulomak zeleno glaziranog pečnjaka. Osim ulomaka keramike na lokalitetu je pronađen i 1 mikrolit, 1 glačani kamen, 1 ulomak kovačke zgure, te 1 vjerojatno recentni željezni predmet trokutastog presjeka.

⁸ Terenski pregled izabranih lokacija obavljen je 16. studenoga 2017. godine. U terenskom pregledu sudjelovali su Tatjana Tkalčec, Tajana Sekelj Ivančan i Siniša Krznar iz Instituta za arheologiju te Ivan Valent iz Muzeja grada Koprivnice.

Delovi – Podkućnice

Lokalitet je smješten istočno uz put koji iz Delova vodi u Plavšinc, oko 150 m južnije od groblja (Karta 1:2). Nalazi se jugoistočno od nalazišta Jeduševac – Stari Jeduševci 1, preko puta makadamske ceste, odnosno južno od plitkog suhog kanala smjera istok-zapad koji predstavlja najnižu kotu između dva brežuljka – južnog, nešto nižeg, na čijem je vrhu i sjevernim padinama ustanovljen lokalitet Delovi – Podkućnice, te sjevernijeg, istaknutijeg i višeg, na kojem se danas nalazi groblje, ali i arheološki lokalitet Delovi – Podkućnice; tj. iza groblja, a koji se prostire na oranicama iza groblja na istočnoj padini brijega (Karta 1:3). Na položaju Delovi – Podkućnice na uzoranome dijelu sjeverne polovine glavice brijega zamijećena je najveća koncentracija površinskih nalaza, no nalazi se u manjem broju javljaju i dalje na nižem području, prema položaju »iza groblja«. Svakako je za pretpostaviti da se lokalitet prostire i na okolnom i južnim padinama te glavice gdje pregled nije bio moguć također zbog raslinja i usjeva. Velika većina prikupljenih ulomaka keramike (52) može se datirati u kasno brončano doba. Radi se o ulomcima keramike sive, narančaste ili smeđe boje stjenki i uglavnom sivog presjeka koji pripadaju tijelima posuda. Znatno manji broj ulomaka, svega 8, može se opredijeliti u period mlađega željeznoga doba ili antike. Stjenke i presjek 5 ulomaka su sive boje, dok su kod preostala 3 stjenke narančaste. Dalje, 2 se ulomka eventualno mogu datirati u kasni srednji vijek, a preostalih 13 u novi vijek. Ta keramika je narančaste, sive ili oker boje, a posebice se ističe 1 zeleno glazirani komad. Osim ulomaka posuda na lokalitetu su pronađena i 2 pršljena: 1 visoki bikonični narančaste boje (vis. 3,4 cm, šir. 3,8 cm, promjer rupe 1,05 cm) i 1 niski narančasto smeđi prstenasti (šir. 4,3 cm, vis. 1,5 cm, promjer rupe 1,6 cm).⁹

Sličan repertoar nalaza zamijećen je i na zapadnim padinama susjednog sjevernijeg, višeg brijega, iza suvremenog groblja, na položaju Delovi – Podkućnice, iza groblja te je možda riječ o istome lokalitetu. Na ovom položaju prikupljen je 21 ulomak prapovijesne (brončanodobne?) keramike. Uglavnom je sive boje stjenki (svijetle i tamne nijanse) sa sivim presjekom, no pojedini komadi imaju narančaste stjenke i sivi presjek. U antičko razdoblje mogu se datirati ulomci finije strukture, sive boje stjenki i presjeka (5 komada), a 7 se ulomaka može datirati u novi vijek. Dio tih ulomaka ima zelenu, smeđu ili oker glazuru.

Delovi – Staro selo

Lokalitet se nalazi na istaknutijem uzvišenju, jugozapadno od položaja Delovi – Podkućnice, preko dubokog kanala. Smješten je oko 370 m zapadno od zadnjih kuća na jugu sela Delovi (Karta 1:4). Središte lokaliteta pretpostavlja se na samome uzvišenju (kat. č. 1536 i šire), međutim zbog »strnišča« od kukuruzovine vidljivost nije bila dobra, tj. pregled na tome mjestu nije bio moguć. Pregledana je oranica zapadnije (smjera sjever-jug), podalje od brijega, a na njoj nisu nađeni površinski nalazi te se očito naselje/naselja ne spuštaju toliko daleko u nizinu. Međutim, na samoj sjevernoj padini uzvišenja, prikupljena je manja količina površinskih nalaza. Periodu antike pripadaju svega 4 ulomka. Radi se o posudama sive boje te sivog presjeka. Neznatno više prikupljenih ulomaka (12) mogu se datirati u kasni srednji vijek i prijelaz na novi vijek (vjerojatno 15. / 16. stoljeće). Stjenke posuda su kao i presjek uglavnom narančaste boje, no pojedini ulomci su i djelom sive boje. Ulomci većinom pripadaju tijelu posude, no prisutan je i 1 rub, 1 ulomak dna te 1 noga tave.

Jeduševac – Staro selo 2

Položaj je smješten u nizinskom području, južno od lokaliteta Jeduševac – Stari Jeduševci 1, na velikim izoranim površinama zapadno od puta koji iz Plavšince vodi u Delove (Karta 1:5). Blago povišeni teren u prošlosti je bio istaknutiji, no intenzivnim poljoprivrednim radovima je zaravnat. Pregledane su oranice na kojima su u nizu u smjeru zapad-istok na zračnim snimkama zamijećene indikativne mrlje. Pregledom na samome terenu ustanovljeno je da su mrlje ukazivale na površine na kojima je bila velika koncentracija riječnog šljunka, dakle na geološku pojavu. Međutim, nešto sjevernije od tog mjesta zamijećeni su sporadični nalazi keramike.¹⁰ Ukupno je pronađeno svega 22 ulomka keramike. Od

⁹ VALENT, Ivan, KRZNAR, Siniša, TKALČEC, Tatjana, SEKELJ IVANČAN, Tajana. Terenski pregled..., 146.

¹⁰ Najveća koncentracija površinskih nalaza zamijećena je na kčbr. 788/2, k.o. Plavšinc.

Karta 1: Položaji i areal rasprostriranja arheoloških lokaliteta Jeduševac - Stari Jeduševci 1 (1), Delovi - Podkućnice (2), Delovi - Podkućnice-iza groblja (3), Delovi - Staro Selo (4), Jeduševac - Staro Selo 2 (5) (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

toga 3 ulomka fine fature, sive odnosno sivo/narančaste boje stjenki i presjeka, koji se mogu datirati u antički period. Najveći broj ulomaka (16) moguće je datirati u razvijeni (možda i prijelaz na kasni) srednji vijek. Svi ulomci pripadaju tijelima posuda te su uglavnom sive boje stjenki i presjeka. Tek 3 ulomka su ukrašena i to snopovima vodoravnih linija i / ili tankom češljastom valovnicom. Pronađen je i dio ručke te 2 ulomka tijela posude narančaste boje od kojih 1 ima tragove glazure. Ova 3 ulomka mogu se datirati u novi vijek. Osim keramike, na lokalitetu je prikupljen i 1 komad kovačke zgure.

Vlaislav

Na prostoru sela Vlaislav običena su dva položaja: Vlaislav – Raletuša i Vlaislav – Brzava. Na položaju Vlaislav – Raletuša pregledana je velika izorana površina sjevernih obronaka istaknutih brjegovu uz Podravsku magistralu. Iako je vidljivost bila dobra površinski nalazi nisu zamijećeni izuzev na izoliranoj manjoj površini na zapadnom dijelu u podnožju samoga brijega. Tamo je pronađeno 6 ulomaka keramike i kameni brus. Od toga su 2 ulomka novovjekovna ili recentna, a preostala 4 fakturom sličice kasnosrednjovjekovnoj keramici. U slučaju ovih nalaza možda je riječ o materijalu koji je sekundarno dospio na taj položaj (u blizini je put na koji se nasipavalo smeće), a možda niti ne pripadaju srednjem vijeku, nego recentnom razdoblju, kojem uostalom može pripadati i sam brus. Na temelju navedenih nalaza ovaj se položaj, za sada, ne može proglasiti arheološkim lokalitetom.

Brzava

Položaj je smješten u brežuljkasti krajolik krajnjih sjevernih bilogorskih obronaka s kojih se dalje prema sjeveru otvara podravska nizina. Radi se o gredi koja se uzvisuje nad selom Vlaislav, oko 200 m istočno od kuća, odnosno oko 400 m južno od Podravske magistrale (Karta 2). U njenom zapadnom podnožju kroz samo selo teče vodotok Brzava. Lokalitet s vidljivim površinskim nalazima keramike i mnoštvom krupnijih komada lijepa prostire se na povišenoj gredi izduženoj u smjeru sjever-jug. Na oranicama su zamijećeni i tragovi tamnijih mrlja izoranih jama. Zapadno se teren spušta prema selu, a istočno također isprva pada, a zatim se uzdiže u višu paralelnu izduženu gredu, na kojoj terenski pregled zbog kukuruza nije bio moguć te ga valja ponoviti kako bi se ustanovilo je li i ona bila naseljena u prošlosti. Međutim, na samoj istočnoj padini grede na kojoj je ustanovljen lokalitet, nalaza je manje, tako da se naselje možda niti ne širi na susjednu višu gredu, nego se prije samom gredom širi prema jugu pa i zapadu prema današnjem selu.

Karta 2: Položaj i areal rasprostiranja arheološkog lokaliteta Vlajslav - Brzava (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

Keramički materijal prikupljen na lokalitetu može se većinom datirati u kasni neolitik ili eneolitik. Od 69 ulomaka iz tog vremena, njih 32 su sivo smeđe boje stjenki i presjeka, a 37 ulomka je narančasto oker boje. Najveći broj ulomaka pripada dijelovima tijela posuda, no prisutan je i ulomak niske noge, ulomci ručki, bukli i jedan blago izvučeni rub. Znatno manje ulomaka keramike (8) uglavnom sive boje stjenki i presjeka, može se datirati u mlađe željezno doba. Dalje, 2 ulomka ruba i 1 ulomak tijela ukrašen valovnicom izrazito su grafitirani. Preostali dio pronađene keramike po svojim karakteristikama može se datirati u novi vijek. Ta keramika je uglavnom narančaste boje, a pojedini ulomci su zeleno ili bijelo glazirani. Pored keramike pronađena su i 23 komada lijepa te 1 ulomak glačanog kamena.

Plavšinac

Pregledom zračnih snimaka anomalije slične kao na Velikim Hlebinama zamijećene su i kod sela Plavšinac i to na položaju u samome selu istočno od sela. Položaj u samom selu nije se mogla obići, no pregledane su oranice sjevernije, odnosno sjeverozapadno od crkve, preko ceste, iza današnjih kuća. Indikativni toponim tih sjevernijih polja – »Klisa« davao je također poticaj za pregled tog područja. Pregledano je i područje istočno od sela, međutim na toj velikoj površini nisu pronađeni površinski nalazi koji bi ukazivali na postojanje arheološkog lokaliteta. Izuzetak čini manja površina bliže seoskim kućama gdje su nađeni površinski nalazi novovjekovne (moderno doba) keramike, označena kao Plavšinac – Leščare.

Klisa

Klisa je područje koje je vjerojatno dobilo naziv po postojećoj obližnjoj crkvi. Na oranicama nisu zamijećeni tragovi koji bi upućivali na još neku stariju crkvu, međutim ni to nije isključeno. Nalazi opeke na jednom mjestu upućuju na postojanje zidanog objekta, no možda je riječ o srušenoj kući u mlađim novovjekovnim razdobljima, na što upućuju i okolni nalazi keramike. Prikupljena su 32 ulomka novovjekovne keramike te 4 ulomka zeleno glaziranih također novovjekovnih pećnjaka. Keramika je narančaste ili sive boje, s uglavnom svijetlo sivim presjekom. Osim ulomaka tijela prisutni su i ulomci rubova te ručki posuda. Očito se na ovoj površini, ili barem njenom manjem dijelu, selo također prostiralo i u novom vijeku, međutim velik dio materijala mogao je na površinu doći i sekundarno zbog same blizine naselja. Sjevernije na oranicama, dalje od sela, nalaza keramike sve je manje. Na osnovi sadaš-

njih spoznaja, usprkos evidentnim potencijalima, za sada nema dovoljno osnova za registriranje ovog položaja kao novovjekovno arheološko nalazište.

Leščare

Položaj Leščare smješten je na manjem području istočno od sela Plavšinci, tik iza današnjih kuća. Tamo je pronađeno 13 ulomaka keramike (7 ulomaka tijela lonaca, 1 ulomak poklopca, 3 ulomka zeleno i smeđe glaziranih posuda, 1 ulomak ručke vrča i 1 ulomak plohe dna) koji se mogu datirati u novi vijek. Ovi površinski nalazi keramike ukazuju naprosto na naseljenost u novijim i modernim razdobljima te na osnovi tih činjenica i malog broja nalaza držimo da nije potrebno lokaciju registrirati kao arheološki lokalitet.

Srdinac

Anomalije slične kao na Velikim Hlebinama zamijećene su i kod sela Srdinac. Međutim, terenskim pregledom ne samo da nije ustanovljeno postojanje talioničkih djelatnosti, nego na toj površini nisu ustanovljeni ni arheološki lokaliteti.

TERENSKI PREGLEDI PROVEDENI NA TEMELJU INDIKATIVNIH TOPONIMA IZ KARTOGRAFSKIH IZVORA

Osim zračnih snimaka, tijekom ljeta 2017. godine (lipanj – kolovoz) pregledani su i digitalni kartografski izvori u potrazi za indikativnim toponimima u nizini Dravskog sliva radi prepoznavanja potencijalnih lokaliteta koji se mogu vezati uz proizvodnju ili obradu željeza.¹¹ Obuhvaćen je prostor Koprivničko-križevačke, Bjelovarsko-bilogorske te Virovitičko-podravske županije, na istoku do Pitomače, na kojem je ustanovljeno 29 indikativnih toponima. Međutim, kako se većina uočenih toponima nalazi na prostoru Bilogore i relativno daleko od same Dravske nizine, ne mogu se povezati s taloženjem željeza i njegovom obradom u močvarnim prostorima u slivu rijeke Dravu. Zbog toga je odlučeno da će se terenski pregledati samo oni toponimi koji se nalaze u prostoru koji je bio pod izravnim utjecajem rijeke Drave. Radi se o prostoru obuhvaćenom sa 7 toponima: Budrovac – Vuglenice, Đurđevac – Kopčice, Kalinovac – Vuglenice, Kutnjak – Kovačice, Pitomača – Zakovačnice, Veliki Otok – Rudina Jokna i Vlislav – Kovačica.¹² Na većini položaja pronađeni su arheološki tragovi. Uglavnom se radi o površinskim naseobinskim nalazima iz prapovijesnih razdoblja te srednjega i novoga vijeka. Na 3 položaja pronađena je i talionička troska. Na lokacijama Budrovac – Vuglenice i Vlislav – Kovačica nisu pronađeni arheološki ostaci.

Pitomača – Zakovačnice

Položaj se nalazi u samom mjestu Pitomača. Proteže se u smjeru zapad-istok, sjeverno od Ulice Ivana Mažuranića. Obuhvaća vrtove i njive između kuća i poljskog puta. Prilikom terenskih pregleda pregledan je i dio njiva sjeverno od poljskog puta prema Ulici Tina Ujevića. Na prostoru koji zahvaća toponim ustanovljeno je 5 njiva¹³ na kojima su pronađeni keramički ulomci različitih posuda koji se mogu datirati u novi vijek. Ukupno je pronađeno 28 ulomaka koji su uglavnom narančaste boje (stjenke

¹¹ Pregled toponima obavljen je putem aplikacije Google Earth Pro, te na web stranicama www.mapire.eu, www.arcod.hr i <https://geoportal.dgu.hr>. Upravo se i Geoportal Državne geodetske uprave pokazao kao najbolji alat za pretraživanje indikativnih toponima.

¹² Djelatnici Instituta za arheologiju Tajana Sekelj Ivančan i Siniša Krznar proveli su 9. i 10. studenoga 2017. godine terenski pregled 5 lokaliteta sa ciljem prikupljanja mogućih površinskih ostataka te njihova definiranja. Prvog dana pregledani su položaji Pitomača – Zakovačnice te Kalinovac – Vuglenice. Uz djelatnike Instituta za arheologiju u rekognosciranju tih položaja sudjelovao je i Josip Cugovčan iz Podravske Sesveta. Idućeg dana terenskom pregledu pridružio se i Ivan Valent, kao suradnik na projektu iz Muzeja grada Koprivnice, kada su pregledani lokaliteti Veliki Otok – Rudina Jokna, Kutnjak – Kovačice te Vlislav – Kovačice. Preostala 2 položaja (Đurđevac – Kopčice i Budrovac – Vuglenice) obišli su Siniša Krznar i Ivan Valent 22. siječnja 2018. godine.

¹³ Dio zemljišta koje obuhvaća toponim Zakovačnice je bio pod poljoprivrednom kulturom ili se tamo nalazila livada čime terenski pregled nije bilo moguće provesti.

i presjek). Na 9 ulomaka prisutni su tragovi zelene ili smeđe glazure. Kako su ovi ulomci nađeni na njivama u neposrednoj blizini kuća upitno je radi li se o njihovom primarnom položaju ili su tu dospjeli tijekom poljoprivredne obrade zemlje (oplemenjivanje zemlje stajskim otpadom).¹⁴

Kalinovac – Vuglenice

Položaj Kalinovac – Vuglenice smješten je u ravničarskom prostoru istočno od Kalinovca, južno od ceste koja iz Kalinovca vodi u Batinske te zapadno od šume Crni jarki. Toponim obuhvaća veliku površinu na kojoj su zabilježena 2 arheološka lokaliteta: višeslojni Vuglenice 1 i kasnosrednjovjekovni Vuglenice 2.

Vuglenice 1

Lokalitet je smješten istočno od Kalinovca, oko 550 m južno od ceste koja iz Kalinovca vodi u Batinske te oko 800 m zapadno od šume Crni jarki (Karta 3:1). Radi se o ravničarskom prostoru, no na mjestu gdje je pronađena najveća koncentracija keramike te talionička zgura, položaj je lagano uzdignut u odnosu na okolno područje.¹⁵ Očito je da je ovaj položaj bio veoma pogodan za naseljavanje budući da su na njemu prikupljeni ulomci keramike koja se može datirati od prapovijesti do novoga vijeka.

Pronađeni ulomci prapovijesne keramike mogu se podijeliti u dvije skupine od kojih jednu možemo najvjerojatnije datirati u neolitik, a drugu u kasno brončano doba. Starijem periodu pripada 15 ulomaka grube keramike uglavnom sivo smeđe boje stjenki i presjeka s primjesom pijeska u strukturi. U kasno brončano doba može se opredijeliti 16 ulomaka. Kao i kod starije keramike uglavnom se radi o ulomcima tijela posuda. Stjenke su sive, smeđe ili narančaste boje, a presjek uglavnom sive.

Razdoblju ranoga i razvijenoga srednjega vijeka pripada 9 ulomaka. Ulomci su izrađeni od gline pomiješane s manjom ili većom koncentracijom sitnih zrnaca pijeska, a od ukrasa je na 1 ulomku prisutna valovnica. Najveći količina pronađene keramike može se datirati u novi vijek. Osim ulomaka tijela posuda pronađen je i 1 ulomak dna. Ulomci su većinom narančaste boje, no prisutno je i nekoliko sivih, a na 4 ulomka očuvani su tragovi glazure.

Nešto južnije od samog uzvišenja pronađena su i 4 ulomka keramike od pročišćene gline s primjesom pijeska. Stjenke i presjek su sive boje. Ovi ulomci se mogu

Karta 3: Položaji i areal rasprostriranja arheoloških lokaliteta Kalinovac - Vuglenice I. (1) i Kalinovac - Vuglenice II. (2) (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

¹⁴ Veoma je zanimljiva činjenica da su na 6 položaja unutar prostora ovog toponima u tlu pronađeni tragovi najvjerojatnije željeznih oksida. Radi se o diskoloraciji tla te prisustvu manjih ili većih grumenčića oksida.

¹⁵ Pronađeni arheološki nalazi su rasprostranjeni na velikoj površini, no vrlo vjerojatno svi pripadaju istom višeslojnom lokalitetu.

datirati u period antike. Posebno je važna činjenica da su na ovom lokalitetu pronađeni i komadi talioničke te kovačke zgure što ukazuje kako se ovdje najvjerojatnije odvijala obrada željezne rude.¹⁶

Vuglenice 2

Lokalitet Vuglenice 2 smješten je jugoistočno od lokaliteta Vuglenice 1. Nalazi se na lagano povišenoj gredi koja se proteže u smjeru sjever-jug neposredno uz šumu Crni jarki te oko 1000 m južno od ceste koja iz Kalinovca vodi u Batinske (Karta 3:2). Prve kuće s južne strane udaljene su oko 520 m. Lokalitet tijekom terenskih pregleda nije bio poljoprivredno obrađeni, no relativno velik broj ulomaka kasnosrednjovjekovne keramike te komad keramičke kugle pronađeni su na mjestima gdje su zemlju izrovale, najvjerojatnije, divlje svinje u potrazi za hranom. Ulomci su sive, smeđe i narančaste boje stjenki i uglavnom sivog presjeka. U strukturi je prisutno manje ili više primjesa pijeska, a kod grublje keramike i sitni kamenčići. Većinom pripadaju tijelima posuda i prisutno je svega nekoliko ulomaka ruba te 1 ulomak poklopca. Osim kasnosrednjovjekovne keramike na položaju su pronađena i 3 ulomka novovjekovne keramike te 1 komad kovačke zgure.

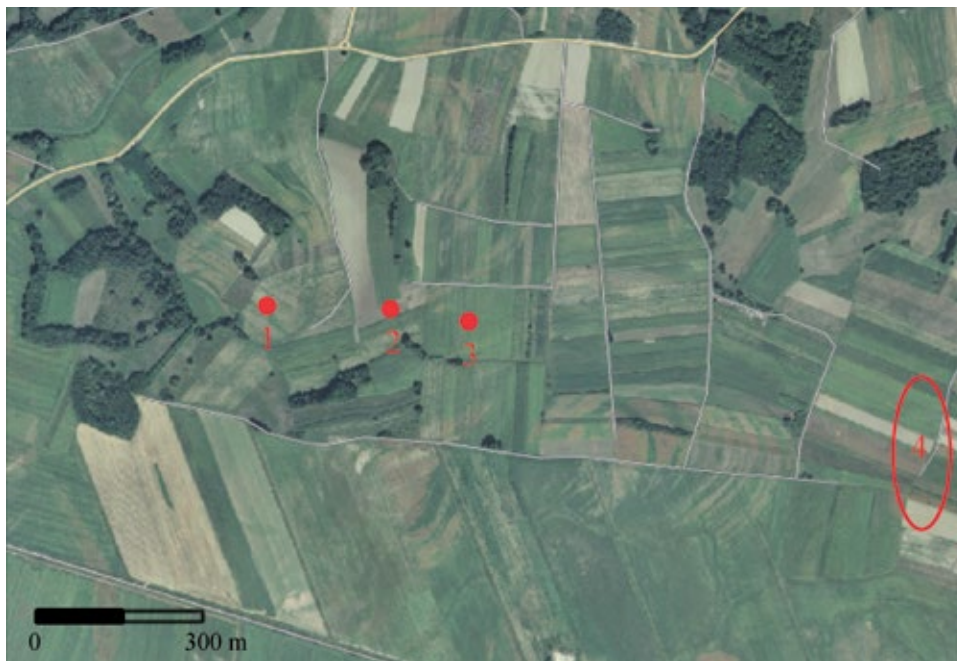
Veliki Otok – Rudina Jokna

Toponim Rudina Jokna smješten je južno od mjesta Veliki Otok i proteže se u smjeru zapad-istok prema Malom Otoku. Obuhvaća veliku površinu nizinskog prostora koji se danas velikom većinom nalazi pod poljoprivrednom obradom. Prilikom terenskih pregleda ustanovljeno je nekoliko položaja s nalazima keramike, no uglavnom se radi o malom broju ulomaka novovjekovne keramike koja je na ovaj položaj mogla dospjeti sekundarno, poljoprivrednom obradom (Karta 4:1). Nešto više keramike, koja nam sugerira postojanje arheološkog lokaliteta, pronađeno je na položaju jugoistočno od mjesta Veliki Otok, udaljenom od njega približno 1000 m zračne linije (Karta 4:2). Podjednako je udaljen i od Malog Otoka, koji se nalazi prema istoku. Južno od lokaliteta nalazi se potok prema kojem teren blago pada i od kojeg je lokalitet udaljen oko 100 m. Ovdje je prikupljena keramika koja se uglavnom može datirati u rani srednji vijek. Skupljeno je 19 sitnih ulomaka. Keramika je izrađena od gline s primjesom pijeska i sitnih kamenčića. Uglavnom je sive i smeđe boje. Pored ulomka tijela posuda pronađen je i 1 ulomak dna. Osim navedenih ranosrednjovjekovnih ulomaka prikupljeno je i 6 ulomaka koji pripadaju razvijenom / kasnom srednjem vijeku te 7 njih koje se može opredijeliti u novi vijek.

Karta 4: Prostor rasprostranjenosti nalaza recentne keramike na prostoru južno od Velikog Otoka (1) i areala arheološkog lokaliteta Veliki Otok - Rudina Jokna (2) (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

¹⁶ Zanimljivo je da je oko 300 m sjeveroistočno od vrha uzvišenja zamijećena veća količina lomljenog kamenja koji nije prisutan na okolnom terenu. Na pojedinim komadima vidljivi su tragovi morta ili žbuke. Kako su na tom položaju u potpunosti izostali dijagnostički nalazi, ovu pojavu, za sada, nije moguće datirati.

Karta 5:
Položaji nalaza keramike na toponimu Kutnjak - Kovačice (1-3) i areala rasprostiranja arheološkog lokaliteta Imbriovec - Jablanec 3 (4) (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

Kutnjak – Kovačice

Položaj Kovačice smješten je u ravničarskom prostoru na pola puta između sela Kutnjak i Koledinac. Nalazi se jugoistočno od ceste koja iz Koledinca vodi prema selu Zablatje, oko 500 m južno od križanja na kojem se od te ceste odvaja cesta za Kutnjak. Na tom prostoru ustanovljena su 3 položaja na kojima je prisutna keramika (Karta 5).

Na zapadnom dijelu prostora koji pokriva ovaj toponim, najbliže cesti (Karta 5:1), pronađeno je 6 ulomaka novovjekovne keramike, od toga 1 ulomak ručke ta 2 ulomka ruba. Svi ulomci su narančaste boje, a na 2 ulomka su prisutni i tragovi glazure. Upitno je radi li se ovdje o nekom novovjekovnom lokalitetu ili je pronalazak te keramike na ovom položaju posljedica poljoprivredne obrade (oplemenjivanje zemlje). Nešto istočnije (Karta 5:2) pronađeno je 5 ulomaka dna iste posude te još 4 ulomka za koje nije sigurno pripadaju li istoj posudi. Vanjska stjenka dna je narančasto smeđe boje, a unutarnja je kao i presjek tamno siva. Na temelju svojih karakteristika ova posuda može se datirati u kasno brončano doba. Dalje na oko 150 m istočnije od nalaza dna posude (Karta 5:3) pronađena su još 4 ulomka prapovijesne keramike. Nadalje, 2 ulomka su narančaste boje sa sivim presjekom dok je kod posljednjeg ulomka vanjska stjenka narančasta, a presjek i unutarnja stjenka tamno sive boje. Od ostalih se ulomaka ovaj se razlikuje i po strukturi odnosno primjesi sitnih kamenčića. Značajno je da je uz ovu keramiku pronađena i veća količina lijepa (20 komada) što nam govori o smještaju većeg prapovijesnog naselja u okolnom prostoru. Budući da se oko 800 m istočnije od ovog položaja (Karta 5:4) nalazi brončano-dobni lokalitet Imbriovec – Jablanec 4,¹⁷ ovaj bi položaj mogao predstavljati zapadni areal njegova rasprostiranja.

Đurđevac – Kopčice

Položaj Đurđevac – Kopčice smješten je na jugoistočnom rubu grada Đurđevca. Proteže se u smjeru sjeverozapad-jugoistok između Ulice kralja Tomislava i potoka / kanala Čivičevca te obuhvaća istočnu padinu grede koja se proteže u smjeru sjever-jug. Na prostoru rasprostiranja toponima ustanovljena su 3 arheološka lokaliteta.

¹⁷ VALENT, Ivan. Terenski pregled trase otpremnog plinovoda od čvora Međimurje do CPS-a Molve, *Podravski zbornik* 42, 2016, 121-134.

Kopčice 1

Lokalitet je smješten u južnom dijelu prostora koji obuhvaća toponim Kopčice. Nalazi se između Ulice kralja Tomislava i potoka / kanala Čivičevca te je podjednako udaljen od Podravske magistrale i pročistača otpadnih voda grada Đurđevca (oko 700 m) (Karta 6:1). Okolni prostor je većinom ravničarski, ali je lokalitet smješten na istočnoj padini grede koja se pruža u smjeru sjever-jug. Padina se blago spušta od ceste prema potoku Čivičevcu.¹⁸ Na lokalitetu su pronađeni ulomci keramike koji se mogu datirati od mlađega željeznoga doba do novoga vijeka. Svega 5 pronađenih ulomaka se može datirati u mlađe željezno doba, no radi se o karakterističnim komadima izrađenim od fino pročišćene gline sive boje stjenki i presjeka. Svakako između njih valja izdvojiti 1 ulomak grafitirane keramike. Nešto više ulomaka (10 komada) potječe iz perioda antike. Također se uglavnom radi o ulomcima sive boje, no prisutno je i nekoliko ulomaka s narančastim stjenkama i sivim presjekom. Najveći broj prikupljenih ulomaka može se datirati u razdoblje razvijenoga / kasnoga srednjega vijeka. Ta keramika je grublje fakture s primjesama pijeska i sitnijih kamenčića. Stjenke su smeđe, sive ili narančaste boje. Ukrašavanje je prisutno na svega nekoliko komada i radi se o nizu horizontalnih linija te valovnici. U novi vijek može se datirati 20-ak ulomaka svjetlo smeđe i oker narančaste boje. Na nekoliko ulomaka prisutna je zelena, smeđa ili oker glazura. Veoma je značajno što je na lokalitetu, osim keramike, pronađen i 1 komad talioničke zgure te 1 komad stjenke peći, što nam sugerira provedbu metalurške djelatnosti na ovom položaju.

Karta 6: Položaji i areal rasprostiranja arheoloških lokaliteta Đurđevac - Kopčice I., II., III. (1-3) (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

Kopčice 2

Lokalitet je smješten na sjevernom dijelu prostora koji zauzima toponim Kopčice. Nalazi se oko 200 m zapadno od pročistača otpadnih voda grada Đurđevca i oko 60 m istočno od najbližih kuća u Ulici kralja Tomislava (Karta 6:2). Nalazi se oko 500 m sjeverno od lokaliteta Kopčice 1. Na sjeveroistočnoj padini grede pronađeni su ulomci kasnobrončanodobne keramike. Svi ulomci (23) prikupljeni su na manjoj površini uz jugozapadni rub parcele te se može pretpostaviti da se radi o nekom izoliranom objektu. Keramika je uglavnom narančastih stjenki i sivog presjeka, no pojedini ulomci imaju narančastu vanjsku, a sivu unutarnju stjenku ili obrnuto. Uglavnom se radi o dijelovima tijela posuda, no pronađena su i 2 veća ulomka dna različitih posuda.

¹⁸ Lokalitet se prostire na više njiva između kojih se nalaze prostori koji nisu pregledani jer su bili neobrađeni ili obrasli u vegetaciju, ali se na temelju položaja i pronađene keramike može se tvrditi kako se radi o istom lokalitetu.

Kopčice 3

Lokalitet je smješten nekih 130 m sjevernije od položaja Kopčice 2, uz stari isušeni kanal koji povezuje Ulicu kralja Tomislava i potok Čivičevac (Karta 6:3). Nalazi se oko 90 m istočno od prvih kuća, te oko 200 m zapadno od pročistača otpadnih voda, na samom sjevernom kraju grede. Na lokalitetu je pronađen samo 1 ulomak keramike koji se ne može datirati, no pronađen je i 1 komad talioničke zgure. Kako se radi o komadu zgure nastale u procesu taljenja željeza ne može se povezati sa susjednim kasno-brončanodobnim lokalitetom Kopčice 2 pa je ovaj položaj izdvojen kao zaseban lokalitet.

TERENSKI PREGLEDI 2018. GODINE

Tijekom siječnja i ožujka 2018. godine nastavljeni su sustavni terenski pregledi i reambulacije prostora Podravine od strane djelatnika Muzeja grada Koprivnice Roberta Čimina i Ivana Valenta te amatera arheologa Ivana Zvijerca iz Torčeca. Ti su pregledi poduzeti kao nastavak terenskih pregleda i reambulacija vršenih tijekom 2017. godine,¹⁹ ali i kao dio sustavne djelatnosti koju Muzej grada Koprivnice obavlja na prostoru svoga djelovanja. Pregledi su obuhvatili dijelove općine Novigrad Podravski (okolica sela Delovi), dio općine Koprivnički Bregi (okolica sela Glogovac) te dijelove općina Molve i Koprivnica.

Delovi – Banovice

Položaj Banovice nalazi se sjeverno-sjeveroistočno od farme za tov junadi u Delovima. Radi se o ravničarskom prostoru u kojem su se spajali potoci Bistra i Brzava,²⁰ kroz koji se u smjeru (sjevero) zapad-(jugo)istok proteže dugačka niska pjeskovita greda visine od oko pola metra (n. v. iznosi 121,5 – 122 m). Sustavnim terenskim pregledom prostora definirane su 3 cjeline na kojima su prikupljeni ulomci keramike i talioničke zgure, ali i različite druge vrste pokretnog arheološkog materijala (Karta 7).²¹

Navedeni se položaji nalaze sjeverno uz položaj Delovi – Poljane 6, a uzimajući u obzir ukupnu pojavu talioničke zgure na položajima Delovi – Poljane 1, 4 – 8²² te položajima Banovice 1 – 3, može se pretpostaviti da se radi o istoj zoni na kojoj se kroz duži vremenski period odvijala talionička djelatnosti. Taj podatak sugerira da je navedeni prostor bio pogodan za nastajanje i obnavljanje prirodnih izvora barske rude koja je korištena u taljenju.²³

Banovice 1

Položaj se nalazi na zapadnom djelu navedene grede, južno uz nekadašnji potok Brzavu. Prilikom pregleda položaja prikupljeni su komadi talioničke zgure, 1 ulomak keramičke kugle te ulomci keramike koji se mogu svrstati u 3 skupine.²⁴ Prvoj skupini pripadaju 3 ulomka trbuha grubljih posuda rađenih rukom. Ulomci su izrađeni od fino pročišćene gline s malim udjelom sitnih zrnca pijeska, a u sastavu jednog od njih nalaze se i usitnjeni komadiće keramike. Stjenke su im smeđe ili oker boje, a u presjeku su sivi. Materijal se može pripisati prapovijesnom razdoblju, no uzimajući u obzir činjenicu da se na položaju Banovice 2 nalazi naselje lasinjske kulture, može ga se povezati s istim.

¹⁹ I. VALENT. Izvešće...; I. VALENT. Rekognosciranja...; I. VALENT, S. KRZNAR, T. TKALČEC, T. SEKELJ IVANČAN. Terenski pregled...

²⁰ Stara su korita potoka danas vidljiva u prostoru, no kroz njih ne protječe voda budući da su umjetno regulirani. Gledajući Hrvatsku osnovnu kartu ta su stara korita, kao i mjesto njihova spajanja jasno vidljivi (geoportal.dgu.hr, 10. 1. 2019.).

²¹ Položaj Banovice otkriven je tijekom siječnja 2018. godine od strane Ivana Zvijerca iz Torčeca koji je i definirao opseg rasprostiranja triju cjelina.

²² VALENT, Ivan, ZVIJERAC, Ivan, SEKELJ IVANČAN, Tajana. Topografija arheoloških lokaliteta s talioničkom djelatnošću na prostoru Podravine, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, vol. 16, br. 32, 2017, 15-16.

²³ I. VALENT, I. ZVIJERAC, T. SEKELJ IVANČAN. Topografija..., 21.

²⁴ Uz navedene 3 grupe materijala prikupljen je i po 1 ulomak recentne keramike i stakla koji su na vjerojatno na parceli završili tijekom poljoprivrednih radova.

Karta 7: Položaji i areal rasprostriranja arheoloških lokaliteta Delovi - Banovice I., II., III., III.A (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

Drugoj skupini materijala pripadaju 2 ulomka trbuha posuda izrađeni na kolu od kojih su jednom stjenke i presjek narančaste, a drugom sive boje. Izrađeni su od pročišćene gline s primjesom pijeska. Ova se 2 ulomka okvirno mogu datirati u antičko razdoblje.

Trećoj skupini materijala pripadaju ulomci srednjovjekovne keramike i navedeni ulomak keramičke kugle. Od ulomaka su zastupljeni dijelovi oboda, trbuha i dna keramičkih posuda, a svi su izrađeni na brzom lončarskom kolu. Ulomci su izrađeni od gline pomiješane s manjom ili većom koncentracijom sitnih zrnaca pijeska, a nekoliko njih koji su grublje fakture u sebi sadrže i sitne kamenčiće. Unutrašnje i vanjske stjenke najčešće su iste boje; svijetlo i tamno sive, svijetlo i tamno smeđe, narančaste; no na pojedinim se ulomcima razlikuju. U presjeku su svijetlo ili tamno sivi. Od ukrasa na trbusima zastupljeno je ukrašavanje urezivanja jednostrukih valovnica ili horizontalnih linija, a 1 od ulomaka ukrašen je plitkim horizontalnim žlijebovima. Prikupljeno je 6 ulomaka oboda od kojih su 2 jednostavno izvijena, 1 ima blago polukružno zadebljanje ruba, a na 3 se ispod ruba nalazi blaže ili jače izraženo trokutasto rebro. S obzirom na navedene karakteristike, ali i prisutnost ulomka keramičke kugle, materijal se može datirati u razvijeni i kasni srednji vijek.

Banovice 2

Ovaj se položaj nalazi na istočnoj strani ranije opisane grede. Prilikom pregleda prikupljen je keramički materijal koji se također može svrstati u dvije skupine. Uz ulomke keramike prikupljeno je i nekoliko komada talioničke zgure, 2 ulomka kamenih bruseva, 2 ulomka kamenih žrvnjeva / mlinskih kamena²⁵ i 1 kamena alatka. Prikupljeni keramički materijal identičan je onom s položaja Banovice 1, no na ovom je položaju veća zastupljenost eneolitičkog materijala u odnosu na srednjovjekovni.²⁶

Uz netom opisane karakteristike lasinjskih ulomaka s položaja Banovice 1 na ovom su položaju prikupljeni ulomci čija je stjenka i presjek smeđe boje te ulomci svijetlo smeđih ili narančastih stjenki sivog presjeka. Zastupljena su 2 ulomka jednostavno izvijenih zaobljenih rubova, 1 ulomak s pseudo-

²⁵ Determinacija ova 2 ulomka kao dijelova mlinskih kamena / žrvnjeva zasniva se na ulomcima iste vrste kamena u arheološkim zbirnkama Muzeja grada Koprivnice i Arheološkoj zbirki obitelji Zvjerac u Torčecu koji su dijelovi takvih predmeta.

²⁶ Ovaj podatak može upućivati na činjenicu da se na zapadnom djelu pjeskovite grede nalazi središte srednjovjekovnog lokaliteta.

ručnicom (roščićem) te 1 ulomak ukrašen urezanim horizontalnim linijama uz koje se nalaze nizovi sitnih rupica nastalih ubadanjem. Srednjovjekovni materijal s ovog položaja ima iste karakteristike kao i materijal s Banovica 1, uz iznimku 1 ulomka ukrašenog usko izvedenom ureznom češljastom valovnicom.

Banovice 3, 3A

Položaj Banovice 3 nalazi se oko 600 m istočno od položaja Banovice 2. Na njemu je prikupljeno tek nekoliko ulomaka keramike, 1 kamena alatka i 1 ulomak ručnog žrvnja. Većina materijala pripada komadima talioničke zgure i dijelovima stjenki talioničkih peći, a prikupljena su i 2 ulomka keramičkih sapnica. Prikupljeni keramički materijal može se povezati s ulomcima zastupljenim na prethodna 2 položaja, uz naznaku da je na položaju Banovice 3 pronađen i 1 ulomak trbuha keramičke posude koji se može pripisati antičkom razdoblju.²⁷ Na položaju Banovice 3A, uz veliku količinu talioničke zgure, prikupljena su 2 novovjekovna ulomka; 1 ulomak ručke te 1 ulomak noge tripodne posude.

Prikupljeni su ulomci talioničke zgure bili rasprostranjeni na širem prostoru, no na jednom je djelu lokaliteta njihova koncentracija bila izrazito velika. Iz tog je razloga taj položaj izdvojen i definiran kao Banovice 3A.²⁸ Uz komade talioničke zgure, stjenke peći i 3 ulomka sapnica, na položaju 3A prikupljene su 2 keramičke ručke koje se mogu pripisati razdoblju novoga vijeka, 1 metalni predmet nepoznate namjene te nekoliko komadića modernog stakla.

Molve – Jendrotine 3 (Sigeček)

Položaj Jendrotine 3 (Sigeček) smješten je na ovalnom uzvišenju smjera zapad-istok koje se nalazi južno uz sutok potoka Komarnice u potok Bistru, istočno uz pročistač vode na kraju sela Molve. Korito potoka koje se nalazi južno uz uzvišenje danas je isušeno budući da je potok preusmjeren, no promatrajući topografski kartu 18. stoljeća vidljivo je da još tada položaj *Szigehecz* (Sigeček) funkcionirao kao riječni otok, tj. ada.²⁹ Lokalitet je otkriven tijekom sustavnih terenskih pregleda od strane Ivana Zvijerca iz Torčeca koji je prethodno ubicirao i položaje Molve – Jendrotine 1, 2 i 2A.³⁰ Uz keramički materijal iz triju različitih razdoblja, koji se može podijeliti u 4 grupe, na položaju je prikupljen i 1 ulomak žrvnja ili mlinskog kamena te veća količina talioničke zgure, stjenki peći i 2 sapnice koji, kao i u slučaju lokaliteta Jendrotine 1, 2 i 2A, upućuje na postojanje radionice za taljenje željezne rude na ovom mjestu.

Najveća količina materijala pripada ujedno i najstarijem razdoblju. Radi se o rukom rađenim ulomcima keramičkih posuda čije su stjenke narančaste, svijetlo ili tamno sive ili svijetlo smeđe boje dok im je presjek najčešće sivi ili svijetlo smeđi. Izrađeni su od pročišćene gline s primjesama dosta pijeska te pokojim sitnim kamenčićem. Pojedini u sebi sadrže i razmrvljena zrnca keramike. Najzastupljeniji su ulomci trbuha posuda, no prikupljeno je i nekoliko komada dna, 1 ručka u obliku jezičca te 2 oboda keramičkih posuda. Prvi je koso izvijen i ima sužen i zaobljen rub, dok je drugi jednostavno izvijen, također sa suženim i zaobljenim rubom. Materijal se okvirno može datirati u kasno brončano doba.

Drugu grupu nalaza čine ulomci trbuha posuda izrađenih na brzo rotirajućem lončarskom kolu čije su stjenke i presjek svijetlo sive, narančaste ili sivo-smeđe boje. Izrađeni su od pročišćene gline s dosta pijeska. Ta se grupa materijala datira u antičko razdoblje.

Trećoj grupi pripadaju 3 ulomka trbuha koji se mogu datirati u ranosrednjovjekovno razdoblje. Izrađeni su na sporom lončarskom kolu. Jednom su stjenke i presjek svijetlo sive boje, dok su dvama vanjske stjenke narančaste, a presjek i unutrašnja stjenka sive boje. Izrađeni su od pročišćene gline s

²⁷ Ulomak je sive boje, izrađen na lončarskom kolu, s horizontalnim tragovima prstiju na unutrašnjoj stjenki.

²⁸ Izrazito velika koncentracija talioničke zgure na užem prostoru može se interpretirati kao središnji prostor talioničke radionice, ali i kao prostor odlaganja otpada iz radionice kao što je slučaj s djelom položaja Virje – Sušine istraživanog u sklopu zaštitnih arheoloških iskopavanja 2013. godine (SEKELJ IVANČAN, Tajana. Četvrta sezona arheoloških istraživanja nalazišta Virje – Volarski breg / Sušine, *Annales Instituti Archaeologici* X, 2014, 100).

²⁹ <https://mapire.eu/en/map/europe-18century-firstsurvey/?layers=osm%2C163%2C165&bbox=1893161.2640245047%2C5799157.903139635%2C1899605.8609717984%2C5801068.828846765> (13. 1. 2019.).

³⁰ I. VALENT, I. ZVIJERAC, T. SEKELJ IVANČAN. Topografija..., 16.

primjesom pijeska i sitnim kamenčićima. Među njima, 2 su ulomka ukrašena; prvi grubo urezanom jednostrukom valovnicom, drugi plićom jednostrukom horizontalnom linijom.

Posljednju grupu materijala čine ulomci koji se mogu datirati u razdoblje razvijenoga srednjega vijeka. Izrađeni su na brzom lončarskom kolu, iz gline s primjesom pijeska. Zastupljeni su trbusi, dna i dva oboda posuda. Prvi je obod vertikalno izvučen i rub mu je zašiljen, dok je drugi izvijen; na prijelazu oboda prema vratu nalazi se blago zaobljeno rebro, rub mu je proširen i unutar njega nalazi se udubljenje, usne su zašiljene.

Glogovac – Palfijev jarek 1

Položaj Palfijev jarek smješten je u potolini, na n. v. 165, m koja se otvara između obronaka Bilogore na mjestu gdje potok Pivnica utječe u potok Jaružica. Radi se o prostoru sjeverno iza obiteljske kuće k. br. 33A u Vinogradarskoj ulici (Karta 8:1), a sam toponim u sklopu kojeg je ubiciran položaj, »Selište«, već sam po sebi ukazuje postojanje naselja na tom mjestu.³¹ Prilikom pregleda prikupljena je veća količina ulomaka keramičkih posuda koje se, s obzirom na tipološke karakteristike, mogu razvrstati u dvije grupe. Uz njih je prilikom pregleda prikupljen i 1 komad kovačke zgure koji se može pripisati mlađem razdoblju.

Mlađoj grupi materijala pripadaju ulomci izrađeni od gline s dosta primjesa pijeska, koji su oblikovani na brzo rotirajućem lončarskom kolu. Boja stjenki im je siva, tamno siva, oker, svijetlo ili tamno smeđa ili narančasta, dok su u presjeku sivi, smeđi ili oker. Od prikupljenih su ulomaka najzastupljeniji komadi trbuha lonaca, no prikupljen je i veći broj oboda, dna i poklopaca. Svi su obodi izrazito izvijeni, najčešće blage kaležaste forme. Na vanjskoj im se stjenki, na prijelazu oboda prema vratu ili na vratu, nalaze niska ili naglašena trokutasta ili zaobljena rebra. Pojedini ih ulomci imaju i na unutrašnjoj stjenki na prijelazu oboda prema vratu. Zastupljeni su i jednostavno izvijeni horizontalno odrezani obodi. Rubovi su zaobljeni ili zašiljeni. Od ukrasa je zastupljeno žlijebljenje, jednostruke urezane (žlijebljene) valovnice i horizontalne linije, koso utiskivanje noktom po rubu i utiskivanje motiva. Ova se grupa materijala može datirati u kasni srednji vijek (15. – 16. st.).

Drugoj skupini materijala pripadaju rukom oblikovani ulomci većinom grublje fature, izrađeni iz pročišćene gline s dosta sitnih kamenčića i pijeska te pokojim komadom razmrmljene keramike. Ulomci finije fature imaju tanje stjenke i u sebi ne sadrže sitne kamenčiće ni razmrmljenu keramiku. Vanjske i unutarnje stjenke ulomaka su narančaste, svijetlo ili tamno smeđe ili tamno sive boje, dok su u presjeku svijetlo smeđe te tamno ili svijetlo sive. Najzastupljeniji su ulomci trbuha, no prikupljeno je i nekoliko ulomaka dna i oboda koji su većinom jednostavno izvijeni sa zaobljenim rubom, od kojih je jedan ukrašen utiskivanjem noktom. Jedan se obod razlikuje, horizontalno je odrezan, a na proširenom mu se rubu nalazi plastična traka ukrašena utiskivanjem uz pomoć prsta. Od ostalih tipova ukrašavanja zastupljeno je utiskivanje prstom u stjenku trbuha i urezivanje horizontalnih linija koje tvore motiv riblje kosti. Ovu se grupu materijala može datirati u srednje brončano doba i pripisati Licenskoj kulturi.

Glogovac – Palfijev jarek 2

Položaj se nalazi na sjevernom izlazu iz Palfijevoj jarka, na oranici sjeverno od obiteljskih kuća k. br. 41H i 41G u Vinogradskoj ulici (Karta 8:2). Radi se o blago uzdignutom položaju, tj. manjoj terasi od n. v. 158 m koja se proteže zapadno iznad potoka Jaružica.

Prilikom pregleda prikupljena je manja količina ulomaka keramike³² koja se može svrstati u 4 različite grupe i 1 komad stjenke peći čiju dataciju nije moguće odrediti. Najmlađoj grupi pripadaju novovjekovni ulomci trbuha posuda, 2 oboda i 1 ulomak dna. Ulomci su na stjenkama i u presjeku iste boje – narančaste, sive, svijetlo smeđe i oker. Izrađeni su od fino pročišćene gline s malim udjelom pijeska, na brzom lončarskom kolu, među kojima je 1 ulomak trbuha na unutrašnjoj je stjenki premazan zelenom glazurom, dok je 1 ulomak oboda zaobljenog ruba (vjerojatno dio tanjura) premazan žutim premazom preko kojeg je nanesena siva glazura.

³¹ Položaj je imenovan kao Palfijev jarek kako se ne bi poistovjetio s položajem Glogovac – Selište koji se nalazi 1,7 km sjeveroistočno.

³² U vrijeme terenskog pregleda na oranici se nalazila posijana poljoprivredna kultura.

Karta 8: Položaji i areal rasprostriranja arheoloških lokaliteta Glogovac - Palfijev jarek 1 i 2 (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

Drugoj skupini pripadaju ulomci izrađeni na brzom lončarskom kolu iz pročišćene gline s većim udjelom pijeska i pokojim sitnim kamenčićem. Boja stjenki im je pretežno siva, svjetlo ili tamno smeđa ili narančasto-siva. Presjek im je najčešće iste boje, no na pojedinima je sivi. Uz iznimku 1 ulomka dna, prikupljeni su ulomci dijelovi trbuha posuda. Okvirno ih se može smjestiti u kasnosrednjovjekovno razdoblje i povezati s materijalom prikupljenim na nedalekom položaju Palfijev jarek I.

Iduća grupa materijala zastupljena je sa svega 3 ulomka trbuha posuda, među kojima su 2 na stjenkama i u presjeku žućkasto-sive boje, dok je 1 na vanjskoj stjenki smeđe, a u presjeku i na unutrašnjoj stjenki narančaste boje. Svi su izrađeni na brzo rotirajućem lončarskom kolu. Okvirno ih se može datirati u antičko razdoblje.

Najstarijoj grupi materijala pripadaju 3 ulomka trbuha grubih posuda izrađenih rukom: prvi je na stjenkama narančaste i sive boje u presjeku, drugome je vanjska stjenka žućkaste boje, presjek i unutrašnja stjenka sive dok su trećem stjenke tamno smeđe, a presjeku tamno sive boje. Ulomci su dosta grube fakture, izrađeni su od djelomično pročišćene gline i u sebi sadrže pokoji kamenčić i malo pijeska, dok 1 ulomak u sebi sadrži i razmrvljene komadiće keramike te je ukrašen žlijebom. Ulomke se, kao i u slučaju druge grupe keramike, može povezati s materijalom prikupljenim na položaju Palfijev jarek 1 i datirati ih se u srednje brončano doba.

Glogovac – Veliko polje 2

Položaj se nalazi sjeverno (sjeverozapadno) od Koprivničke ceste koja iz Bakovčica vodi prema Glogovcu. Radi se o ravničarskom prostoru podno prvih obronaka Bilogore, n. v. 160,5 m, unutar kojeg se nalazi niska potolina u kojoj se tijekom kišnog vremena zadržava voda (Karta 9). Pronađeni je materijal, koji se može razdvojiti na dvije grupe, prikupljen izričito unutar te ovalne potoline, smjera jugo(istok)-sjevero(zapad), duljine oko 150 i širine nekih 50 do 60 m.³³

Manjoj grupi materijala pripadaju ulomci izrađeni na brzom lončarskom kolu iz pročišćene gline pomiješane s pijeskom i sitnim kamenčićima. Većina ulomaka dijelovi su trbuha posuda, no prikupljena su i 2 ulomka oboda posuda. Prvi ima blago kaležasti rub i koso prema van odsječen rub, a drugome kaležasta forma nije toliko naznačena, rub je sužen i zaobljen, na prijelazu oboda prema vratu nalazi se šire zaobljeno rebro kojem na unutrašnjoj stjenki odgovara niže trokutasto rebro. Ulomci su narančaste,

³³ Materijal je prikupljan u kasnu zimu tako da je prostor bio izuzetno vlažan i djelomično pod vodom što je otežalo vidljivost i prikupljanje površinskog materijala.

sive, svijetlo smeđe ili sivo smeđe boje na stjenkama, sive ili narančaste u presjeku. Okvirno ih se može datirati u kasni srednji vijek.

Većoj skupini materijala prikupljenog s ovog položaja pripadaju ulomci keramike izrađeni rukom čije su stjenke narančaste, tamno sive, svijetlo ili tamno smeđe boje, dok su u presjeku narančasti ili tamno sivi. Zastupljeni su komadi grublje i finije fature. Ulomci finije fature izrađeni su od pročišćene gline pomiješane s malo pijeska, dok grublji ulomci u sebi sadrže sitne kamenčiće, a pojedini i razmrvljene komadiće keramike. Većina komada pripada dijelovima trbuha posude, prikupljeno je nekoliko ulomaka dna, 1 ručkica šalice (?) te 4 komada oboda. Prva 3 oboda pripadaju posudama, imaju jednostavno izvijen obod te blago sužen i zaobljen rub, a četvrti ulomak pripada vjerojatno zdjeli, rub mu je blago zaobljen, a na obodu, koji je sužen u odnosu na trbuh nalazi se trokutasto rebro. Ukrašavanje je prisutno samo na 1 ulomku trbuha, u obliku niskih bradavičastih ispupčenja. Materijal se može datirati u brončano doba (vjerojatno srednje brončano doba).

Karta 10: Položaji i areal rasprostiranja arheoloških lokaliteta Glogovac - Veliko polje 2, 3, 4 (podloga: geoportal.dgu.hr, izradio: I. Valent)

Glogovac – Veliko polje 3

Nekih 100-tinjak m istočnije od položaja Veliko polje 2 (Karta 9), prikupljena je manja količina materijala³⁴ koji pokazuje ista svojstva kao i netom opisani materijal. Razlika je u odnosu materijala, tj. u činjenici da je na ovom položaju prikupljeno više srednjovjekovnog materijala i tek 2 ulomka trbuha brončanodobne keramike. Iz navedenog se može zaključiti kako se središte brončanodobnog lokaliteta nalazi na položaju označenom kao Veliko polje 2, dok se njegov širi areal rasprostiranja proteže i na položaj Veliko polje 3. Istovremeno je situacija sa srednjovjekovnim položajem obrnuta. Od srednjovjekovnih ulomaka može se izdvojiti 1 ulomak trbuha ukrašen širim horizontalnim žlijebovima te 2 ulomka oboda. Oba su jednostavno izvijena sa zaobljenim rubovima od kojih je jednom rub naglašen, a ispod njega se na unutrašnjoj stjenki nalazi niski zaobljeni utor za poklopac. Drugi se razlikuje po tome što se na njegovoj unutrašnjoj stjenki oboda nalazi nisko naglašeno trokutasto rebro. Uz opisani se materijal srednjovjekovnom razdoblju mogu pripisati i 2 komada kovačke zgure blago staklaste površine.

Glogovac – Veliko polje 4

Gotovo 600 m sjevernije od položaja Veliko polje 3, tj. oko 650 m sjeverno (sjeveroistočno) od posljednje kuće na izlazu iz Bakovčica prema Glogovcu na 2 je mjesta (Karta 9, položaji A i B), međusobno udaljena oko 200 m, prikupljen keramički materijal koji pokazuje iste karakteristike.³⁵ Položaj se

³⁴ Materijal je prikupljen na prostoru samo jedne oranice budući da je okolni prostor bio pod visokim rastom različitih poljoprivrednih kultura što je onemogućilo pregled.

³⁵ Prostor između položaja razdijeljen je kanalom, a prilikom terenskog pregleda međuprostoru pod visokim rastom poljoprivredne kulture što je onemogućilo pregled. Iz navedenog se razloga smatra da se u slučaju

nalazi u ravničarskom prostoru n. v. 151 m. Osim ulomaka keramičkih posuda na položajima su prikupljeni i komadi talioničke zgre.

Većina ulomaka pripada trbusima keramičkih posuda, no prikupljeno je i nekoliko dna i oboda. Posude su bile izrađene na brzo rotirajućem lončarskom kolu od pročišćene gline koja u sebi sadrži pijesak. Većina ulomaka u sebi sadrži i sitne kamenčiće, a pojedini i razmrvljenu keramiku. Stjenke su svijetlo smeđe, sive, oker i narančaste boje, a presjeci najčešće iste boje kao i stjenke ili sive. Ukrašen je zastupljen samo na 1 ulomku u vidu plitko urezane jednostruke horizontalne linije. Obodi ulomaka na oba položaja su jednostavno izvijeni, a svega 3 pokazuju blago kaležastu formu i na prijelazu prema vratu imaju manja trokutasta rebra. Jednostavno izvijeni obodi završavaju koso odrezanim ili zaobljenim rubom ispod kojih pojedini imaju i nisko trokutasto ili zaobljeno rebro. Materijal se okvirno može smjestiti u razvijeni srednji vijek.

Glogovac – Velebit

Položaj Velebit smješten je na uskoj terasi sjevernih obronaka Bilogore, na n. v. 177 m. Za njega su djelatnici Muzeja grada Koprivnice saznali od jednog lokalnog mještana i dobivene obavijesti o pronalženju ulomaka keramičkih posuda pri obradi poljoprivrednog zemljišta iza obiteljskih kuća u Cvjetnoj ulici u selu Glogovac. Obilaskom položaja od strane Ivana Valenta prikupljena je manja količina keramičkog materijala iz srednjovjekovnog i antičkog razdoblja.

Srednjovjekovni je materijal izrađen na brzo rotirajućem lončarskom kolu. Vanjske i unutrašnje stjenke ulomaka su oker, svijetlo narančaste, sive te svijetlo i tamno smeđe boje, dok su u presjeku najčešće sive boje ili je presjek iste boje kao i stjenke. Od ulomaka su najzastupljeniji komadi trbuha posuda, no prikupljeno je i nekoliko komada dna i oboda. Većina materijala izrađena je iz pročišćene gline pomiješane s pijeskom, no komadi grublje fature (i debljih stjenki) u sebi sadrže i sitne kamenčiće. Obodi su na prijelazu prema vratu raščlanjeni s najčešće jednim zaobljenim ili trokutastim rebrom, a pojedini na unutrašnjoj stjenki imaju utore za poklopac. Rubovi su zaobljeni ili zašiljeni, pojedini i suženi. Ukrašavanje je zastupljeno samo na 1 ulomku trbuha posude, u obliku plitko urezane (žlijebljene) jednostruke linije. Okvirna datacija materijala može se smjestiti u kasni srednji vijek.

Antički je materijal zastupljen samo s 1 ulomkom oboda zdjelice, fine fature, narančaste boje s tragovima tamno crvene glazure na unutrašnjoj stjenki. Uz to, isti mještanin na položaju je pronašao i rimski novac, ali toliko izlizane površine da ga nije moguće preciznije datirati.³⁶

Koprivnica – Miholjansko polje

Prostor Miholjanskog polja nalazi se na oranicama sjeverno od pješačkog pružnog prijelaza na ulazu u Štaglinec od strane Koprivnice. Radi se o ravničarskom prostoru, n. v. 141 m, kroz koji protječe potok Glogovac, unutar kojeg se, na oranicama iza kuća k. br. 10/1 i 10/2 u Ulici Ivana Trnskog nalazi blago ovalno uzvišenje. Položaj je prvi puta zabilježen od strane dr. Leandera Brozovića, osnivača Muzeja grada Koprivnice.³⁷ Iako se toponim Miholjansko polje nije do danas zadržao u narodu, položaj lokaliteta bilo je jednostavno rekonstruirati iz postojećeg zapisa. Kao što i sam Brozović navodi, radi se o položaju crkva Sv. Mihajla,³⁸ oko koje je bilo smješteno i istovremeno srednjovjekovno naselje. Ostaci nekadašnje crkve danas su prepoznatljivi u obliku razlomljenih komada opeka i morta koji se pronalaze na površini.

Keramički materijal koji je prikupljen izrađen je na brzom lončarskom kolu od pročišćene gline s primjesom pijeska. Pojedini ulomci u sebi sadrže sitnije i veće kamenčiće te razmrvljene komadiće keramike. Najzastupljeniji su ulomci trbuha posuda, no prikupljeno je i nekoliko komada dna i oboda posuda. Obodi su izvijeni prema van ili blago kaležasti. Na prijelazu iz oboda prema vratu na vanjskoj se stjenki oboda nalaze trokutasta ili ovalna rebra kojima na unutrašnjoj stjenki odgovaraju plitka ili

ova 2 položaja radi o jedinstvenom lokalitetu, a što potvrđuje i prikupljeni površinski materijal.

³⁶ Postoji vjerojatnost kako je taj novac na ovaj položaj donesen s nekog drugog antičkog lokaliteta.

³⁷ BROZOVIĆ, Leander. Velika i mala Koprivnica, *Zbornik Muzeja grada Koprivnice*, Knjiga 1, Koprivnica, 1946, 20.

³⁸ BUTURAC, Josip. Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine, Starine, Zagreb, 1984, 76.

naglašenija udubljenja. Od ukras je zastupljeno urezivanje jednostruke horizontalne linije ili valovnice te široki horizontalni žlijebovi. Materijal se može datirati u širi period između kraja razvijenoga i tijekom kasnoga srednjega vijeka. Od ostalog materijala na položaju su prikupljena i 4 komada kovačke zgure koji sugeriraju obavljanje metalurške aktivnosti u sklopu naselja. Budući da se župa ne spominje više u Popisu župa Zagrebačke nadbiskupije iz 1501. godine moguće je da je i okolno naselje do toga trenutka prestalo funkcionirati.

Starigrad – Piljevo

Pregledavajući prostor oko srednjovjekovne utvrde Kamengrad u Starigradu³⁹ u potrazi za položajem na kojem se nalazilo naselje podno utvrde i čiji su se stanovnici pokapali oko kapele Sv. Emerika,⁴⁰ na 2 su mjesta prikupljene manje količine materijala (položaji A i B) koji se može pripisati razdoblju funkcioniranja utvrde.⁴¹ Širi toponim na kojem su ubicirana ova 2 položaja naziva se Piljevo, a karakteriziraju ga manje terase i brežuljci koji su dio sjevernih obronaka Bilogore. Položaj A nalazi na manjoj terasi koja se nalazi sjeverno uz kompleks Podravkinog rekreacijskog centara (PRC), na n. v. 169 m, dok se položaj B nalazi na najvišem djelu grede koja se rasprostire oko 150 m istočno od ulaza u PRC, na n. v. 171,5 m. Između oba položaja protječe potok Jagnjedovec.

Materijal s oba položaja pokazuje iste karakteristike. Radi se o kasnosrednjovjekovnim ulomcima poklopaca, trbuha, dna i oboda keramičkih posuda izrađenim na brzom lončarskom kolu. Vanjske su im stjenke svijetlo ili tamno sive, žućkaste, narančaste, svijetlo ili tamno smeđe ili oker boje, dok su im presjeci sivi ili boje stjenke. Prikupljeni obodi su izvijeni, na prijelazu prema vratu ili na početku vrata imaju zaobljeno ili trokutasto rebro, a na unutrašnjoj stjenki nalazi se utor za poklopac, ponekad u kombinaciji s manjim trokutastim rebrom. Od ukrasa je zastupljeno jedino urezivanje horizontalnih linija na tek 1 ulomku poklopca.

ZAKLJUČAK

Terenskim pregledima položaja odabranih na temelju indikativnih toponima te zračnih snimaka utvrđeno je kako na zračnim satelitskim i zrakoplovnim snimcima nije moguće prepoznati one s talioničkim djelatnostima u prošlim razdobljima. Na većini odabranih položaja ustanovljeni su arheološki lokaliteti, no oni većinom nisu imali veze sa specifičnim segmentom gospodarske djelatnosti – predindustrijskom obradom željeza. Usprkos odabira položaja koje su imali slične značajke na zračnim fotografijama kao i lokalitet-model Hlebine – Velike Hlebine niti na jednom, tako odabranom, pregledanom području nije pronađen nalaz talioničke zgure. Nalaz talioničke i kovačke zgure ustanovljen je na 3 arheološka lokaliteta, odnosno na prostoru koji obuhvaćaju 2 toponima (Đurđevac – Kopčice i Kalinovac – Vuglenice) od ukupno 7 odabranih na temelju indikativnih toponima. Stoga se daje zaključiti kako ovakav pristup pronalazjenja položaja na kojima se odvijala talionička djelatnost u prošlosti nije primjenjiv.

S druge strane, terenskim pregledima usmjerenima prema obilasku dosad još neobidjenih položaja, bez primjene pomoćnih metoda pregleda zračnih snimaka i topografski indikativnih toponima, ustanovljen je veći broj lokaliteta na kojima je prikupljen pokretni arheološki materijal koji upućuje na obavljanje metalurške djelatnosti na tim položajima. Na prostoru 7 toponima utvrđeno je ukupno 10 arheoloških lokaliteta od kojih su se pojedini sastojali od nekoliko položaja / mikrocelina: Delovi – Banovice 1 – 3A, Glogovac – Veliko polje 4 (položaji A i B), Starigrad – Piljevo (položaji A i B). Nalazi talioničke zgure prikupljeni su na 4 lokaliteta, tj. na 8 položaja (Delovi – Banovice 1 – 3A, Molve – Jendrotine 3,

³⁹ MARKOVIĆ, Zorko. Starigrad – Zakleti breg, Kamengrad, *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske* (ur. M. Šimek), Bjelovar, 1997, 196.

⁴⁰ MARKOVIĆ, Zorko. Starigrad – sv. Mirko (Emerik), *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske* (ur. M. Šimek), Bjelovar, 1997, 195.

⁴¹ Pregledan je samo dio okolnog prostora podno utvrde budući da je većina istoga prostor bila pod visokim rastom različitih poljoprivrednih kultura što je onemogućilo detaljniji terenski pregled.

Glogovac – Veliko polje 4A i 4B, Koprivnica – Miholjansko polje) dok su nalazi kovačke zgure zabilježeni na položajima Glogovac – Palfijev jarek 1 i Glogovac – Veliko polje 3.

Veći broj ustanovljenih arheoloških lokaliteta s nalazima zgure na pregledanom prostoru u okolici Delova, Molvi, Glogovca i Koprivnice upućuje na činjenicu da se radi o prostorima koji su bili pogodni za nastanak barske rude koja je korištena u predindustrijskom procesu proizvodnje željeza. Pojedini su položaji zasad »izolirani« u prostoru (Glogovac – Palfijev jarek 1, Koprivnica – Miholjansko polje) na način da u njihovoj bližjoj okolici, zbog stupnja istraženosti, još nisu zabilježeni arheološki lokaliteti s nalazima zgure, stjenki peći ili sapnica, dok većina njih čini cjeline s većim arheološkim zonama na kojima su i ranije utvrđeni tragovi metalurške djelatnosti. Tako se lokalitet Delovi – Banovice 1 – 3A nadovezuju se na lokalitete Delovi – Poljane 1, 4 – 8,⁴² lokalitet Molve – Jendrotine 3 (Sigček) nadovezuje na lokalitete Molve – Jendrotine 1 – 2A,⁴³ dok se položaji Glogovac – Veliko polje 3 i 4 nadovezuju na lokalitete Glogovac – Selište⁴⁴ i Glogovac – Groblje 2.⁴⁵

LITERATURA

1. BROZOVIĆ, Leander. Velika i mala Koprivnica, *Zbornik Muzeja grada Koprivnice*, Knjiga 1, Koprivnica, 1946, 20.
2. BUTURAC, Josip. Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine, *Starine*, Zagreb, 1984, 43-108.
3. KRZNAR, Siniša. Izvješće o pregledu kartografskih izvora te rekognosciranju indikativnih toponima na prostoru Podravine, Zagreb, siječanj 2018. (dostupno na: http://transfer.iarh.hr/images/Izvje%C5%A1%C4%87e%20Toponimi%20Podravina_4.pdf, 20. 3. 2019.)
4. MARKOVIĆ, Zorko. Starigrad – sv. Mirko (Emerik), *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske* (ur. M. Šimek), Bjelovar, 1997, 195.
5. MARKOVIĆ, Zorko. Starigrad – Zakleti breg, Kamengrad, *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske* (ur. M. Šimek), Bjelovar, 1997, 196.
6. SEKELJ IVANČAN, Tajana. Četvrta sezona arheoloških istraživanja nalazišta Virje – Volarski breg / Sušine, *Annales Instituti Archaeologici X*, 2014, 99-103.
7. SEKELJ IVANČAN, Tajana. Nastavak istraživanja talioničke radionice i naselja na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine, *Annales Instituti Archaeologici XIV*, 2018, 65-71.
8. SEKELJ IVANČAN, Tajana, VALENT, Ivan. Ostaci talioničke radionice na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine, *Anali Instituta za arheologiju*, Vol. XIII, 2017, 73-76.
9. TKALČEC, Tatjana. Izvješće o pregledu zračnih snimaka i rekognosciranju izabranih položaja na prostoru koprivničke Podravine, Zagreb, prosinac 2017. (dostupno na: <http://transfer.iarh.hr/images/Izvje%C5%A1%C4%87e%20Zracne%20Podravina.pdf>, 20. 3. 2019.)
10. VALENT, IVAN. Izvješće o provedenim rekognosciranjima i reambulaciji arheoloških lokaliteta s metalurškim značajkama na prostoru Podravine, Koprivnica, 22. veljače 2018. (dostupno na: http://transfer.iarh.hr/images/Valent%20Ivan_Izvje%C5%A1%C4%87e_1-426.pdf, 20. 3. 2019.)
11. VALENT, Ivan. Rekognosciranja Muzeja grada Koprivnice u 2017. godini, *Podravski zbornik* 44, Koprivnica, 2018, 77-98.
12. VALENT, Ivan. Terenski pregled trase otpremnog plinovoda od čvora Međimurje do CPS-a Molve, *Podravski zbornik* 42, 2016, 121-134.
13. VALENT, Ivan, ZVIJERAC, Ivan, SEKELJ IVANČAN, Tajana. Topografija arheoloških lokaliteta s talioničkom djelatnošću na prostoru Podravine, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, vol. 16, br. 32, 2017, 5-25.
14. VALENT, Ivan, KRZNAR, Siniša, TKALČEC, Tatjana, SEKELJ IVANČAN, Tajana. Terenski pregled koprivničke i đurđevačke Podravine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIV No. 1, 2018, 142-147.

⁴² VALENT, Ivan, ZVIJERAC, Ivan, SEKELJ IVANČAN, Tajana. Topografija..., 15-16.

⁴³ Isto, 16.

⁴⁴ Isto, 11.

⁴⁵ VALENT, Ivan. Rekognosciranja..., 85.

SUMMARY

During the first two years of work on the research project of the Croatian Science Foundation Transfer(IP-06-2016-5047), »Iron production along Drava river in the Antique period and in the Middle Ages: creation and transfer of knowledge, technologies and goods« which is implemented in the Podravina region under the management of , Tajana Sekelj Ivančan, Ph.D. from the Institute for archeology, systematic field inspections were carried out on several occasions with the objective of defining archeological localities with traces of smelting economy. The paper presents results of field inspections of several positions, a part of which were selected based on toponomastics cartographic information and aerial footage. During the above mentioned inspections numerous new archeological localities from the periods of prehistory, Antique and the Middle Ages were identified. On several established localities traces of iron ore processing were observed. With reference to preliminary archeological research the paper also discusses applicability of methods used during field inspection in relation to the type of the researched localities.